

סין, ישראל והפלסטינים: בין המישור הכלכלי למדיני

גליה לביא ועודד ערן | 8 בפברואר, 2023 | גיליון 1690

סין מפגינה תמיכה בלתי מסויגת בפלסטינים ואף מחריפה את התבטאויותיה כלפי ישראל. אך למרות דפוס ההצבעות הבעייתי של בייג'ינג במוסדות האו"ם, ירושלים נקטה במדיניות של עצימת עיניים מההיבט המדיני והתמקדה בפוטנציאל הכלכלי שסין מביאה איתה, אולי מתוך תקווה שעם התהדקות היחסים הכלכליים בין המדינות תמתן סין גם את מדיניותה הנצית כלפי ישראל. תקווה זו נכזבה עד כה, ולאחר פעילותה האנטי-ישראלית של סין כלפי ישראל במהלך מבצע שומר החומות, נראה שב ישראל החליטו לנקוט במדיניות מפוקחת יותר כלפי סין.

בעימותים האחרונים בין ישראל לפלסטינים סין המשיכה להפגין תמיכה בלתי מסויגת בצד הפלסטיני. למשל, לאחר עלייתו (תחילת ינואר) של השר לביטחון לאומי, איתמר בן גביר, להר הבית הצטרפה סין לאיחוד האמירויות בדרישה לקיים דיון דחוף במועצת הביטחון של האו"ם, במהלכו קרא שגריר סין "ל ישראל, במיוחד, להפסיק את ההסתה והפרובוקציות". דברים דומים אמר גם שר החוץ החדש של סין, צ'ין גאנג, בעת ביקורו בקהיר (16 בינואר). בסוף ינואר שוב שיתפה סין פעולה עם איחוד האמירויות וצרפת וביקשה לכנס בדחיפות את מועצת הביטחון של האו"ם בעקבות פעולת של צה"ל בג'נין. מאפייני התגובה הסינית לא השתנו גם לאחר הפיגועים האחרונים בירושלים וכללו הבעת צער על הנפגעים האזרחים "בסכסוך הישראלי-פלסטיני"; גינוי פעולות טרור ובה בעת גם את השימוש בכוח מופרז בתגובה; קריאה לצדדים, ו"במיוחד לישראל, לגלות רוגע ואיפוק כדי למנוע מהמצב לצאת משליטה". דובר משרד החוץ חזר על טענת סין לפיה הסכסוך הישראלי-פלסטיני נמשך כיוון ש"שאיפותיהם הלגיטימיות" של הפלסטינים למדינה עצמאית עדיין לא מומשו. בהקשר זה, יש לזכור שבסוף דצמבר 2022 סין הצביעה בעצרת האו"ם בעד ההחלטה הקוראת לבית הדין הבינלאומי בהאג לתת חוות דעת מייעצת על השלכות הכיבוש הישראלי בשטחים הפלסטיניים.

הצבעה זו היא רק האחרונה ברצף הצבעות התומכות בצד הפלסטיני מאז שסין העממת החליפה את טאיוואן באו"ם ב-1971. אך למעשה, תמיכת סין העממת בפלסטינים החלה עוד בתקופת מאו דזה-דונג, אז הביעה תמיכה בפלסטינים כחלק מתמיכתה בקבוצות לשחרור לאומי, נגד "האימפריאליזם המערבי". ב-1965 אמר מאו לאחמד שוקיירי, יו"ר אש"ף, ש"האימפריאליזם מפחד מסין ומהערבים. ישראל ופורמוסה (טאיוואן) הן בסיסים של האימפריאליזם באסיה... המערב לא אוהב אותנו, ועלינו להבין עובדה זו. הקרב הערבי נגד המערב הוא הקרב נגד ישראל". למרות שהיחס של סין למערב השתנה דרמטית מאז תקופת

מאז, הרי שבכירים סינים ממשיכים לצאת בהצהרות תמיכה בפלסטינים גם כיום. למשל, בפגישתו האחרונה של נשיא סין, שי ג'ין-פינג, עם מחמוד עבאס (דצמבר 2022), אמר הראשון כי ארצו "תמיד תומכת בתקיפות במטרתו הצודקת של העם הפלסטיני להחזיר את הזכויות והאינטרסים הלגיטימיים שלו". סין גם מקפידה להדגיש בכל הזדמנות שהיא תומכת בפתרון שתי המדינות, ובכלל זה חזרה לקווי 67' ומזרח ירושלים כבירת המדינה הפלסטינית. זאת ועוד, מזה שנים מעלה סין תכניות לסיום הסכסוך, הדומות אחת לרעותה. כך עשתה ב-1989, ב-2004, ב-2007 ושוב במאי 2013, כאשר הנשיא שי אירח באותו שבוע את ראש ממשלת ישראל נתניהו ואת נשיא הרשות הפלסטינית, אבו מאזן, בבירת סין. חודשיים לאחר מכן עדכן נשיא סין את התכנית, המממשת את החלטת מועצת הבטחון 2334 מדצמבר 2016, וקוראת להקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, בגבולות 1967 ומזרח ירושלים כבירתה. התוספת של נשיא סין היתה הבעת נכונות לארח ועידה בינלאומית בהשתתפות חמש החברות הקבועות והדגשת המימד הכלכלי תוך הפניית תשומת הלב ל"יוזמת החגורה והדרך" שהוא פרסם ארבע שנים קודם לכן.

בניגוד לרטוריקה המדגישה את התמיכה המדינית הסיוע הכלכלי של סין לפלסטינים הנו מועט. גם הסיוע ההומניטארי באמצעות **UNRWA** הוא נמוך מאוד, בוודאי בהשוואה לסיוען של מדינות אחרות. למשל, ב-2020 הגיע הסיוע ל-3.3 מיליון דולר וב-2021 לשני מיליון דולר בלבד. חברות סיניות משקיעות מעט מאוד בשטחים הפלסטיניים ומימנו מתקנים קטנים להתפלה ואנרגיה סולארית בעזה. זאת בניגוד למעורבות של חברות סיניות בפרויקטים של תשתית בארצות שכנות כמו מצרים וישראל. ככל הנראה, בראיית בייג'ינג, ההשקעה הכלכלית המזערית עונה על הצורך המדיני ומאפשרת לשגרירי סין באו"ם וברשות הפלסטינית להתבטא בתמיכה בלתי מסוייגת בקו המדיני הפלסטיני כדי לחזק את תדמיתה כמדינה שוחרת שלום ומגינת החוק הבינלאומי. את זאת מעמידה בייג'ינג כנגד ארצות-הברית ומדיניותה המייצרת בראייתה חוסר יציבות, תחרות ויריבות בזירה הבינלאומית. עמדתה הקבועה של סין בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני נשענת גם על הצורך להבטיח את תמיכת הגוש הערבי-מוסלמי בעמדתה בנושא טאיוואן, ואת שתיתקו מול המתרחש בנושא המיעוט האויגורי.

מדיניות סין מול ישראל היא היפוך של מדיניותה מול הפלסטינים. ב-2013 חתמו ישראל וסין על הסכם שיתוף פעולה בתשתיות ומאז פועלות בישראל חברות סיניות במגוון רחב של תחומים. נוסף על העניין הכלכלי הישיר שלהן בישראל, חברות סיניות מסין נעזרות בישראל כ"גשר למערב". בהיבט העסקי, עבור חברות סיניות, דוגמת חברת **SIPG**, המפעילה את הנמל בחיפה, ישראל היא מקום מושלם להתנסות בו בפעילות עסקית מחוץ לסין. מצד אחד, ישראל היא מדינה מפותחת ודמוקרטית אך מצד שני היא קטנה בגודלה. התנסות בשוק הישראלי מאפשרת לחברות הסיניות לרכוש ידע וניסיון לצורך פעילות עתידית במדינות דומות בשוק האירופי. בדומה, גם עבור הדיפלומטים הסינים ישראל משמשת כצינור להעברת מסרים לארצות-הברית, וגם בכיוון ההפוך - להבנה טובה יותר של העמדות האמריקאיות.

ב-2017, ישראל וסין חתמו על שותפות מקיפה בחדשנות, שקיבלה את ברכת ראש הממשלה נתניהו ונשיא סין שי ג'ינפינג, ונראה כי שתי המדינות מקיימות פעילות כלכלית ענפה של חברות עסקיות, במיוחד בתשתיות, ומוסדות אקדמאים. אך בשונה ממראית העין שיצרה ה"שותפות המקיפה בחדשנות" בין ישראל לסין, נראה שפירות ה"שותפות" אינם רבים. ההשקעות הסיניות בהיי-טק הישראלי עמדו בשיאן על היקף של כ-8 אחוזים בלבד מכלל ההשקעות הזרות בישראל ומאז 2019 חלה ירידה גם בהיקף נמוך זה. ענף השירותים מישראל, שהיווה כמחצית מכלל הייצוא הישראלי ב-2021, ייצא לסין פחות ממחצית האחוז. בסוף 2022 עשתה סין מהלך מעניין, כאשר בשלוש פסגות שונות עם מדינות ערב והמפרץ היא נקטה בניסוחים של הבעת תמיכה בעמדת המפרציות בסכסוך עם איראן ובכך היא אותתה על רצונה להרחיב את שיתוף הפעולה הכלכלי עם האזור, שחשוב לה כמקור האנרגיה העיקרי שלה. סין בוודאי ערה ל"הסכמי אברהם", שבמסגרתם ובחסותם ישראל ומדינות המפרץ מגבירות את שיתוף הפעולה הכלכלי ביניהן. זהו רקע נוח לסין וישראל להגביר את שיתוף הפעולה ביניהן במעורבות מפרצית.

מנגד, שתי המדינות "הסכימו שלא להסכים" בשורה של נושאים מדיניים. סין הפרידה בין נושאים אלו לפעילות הכלכלית שלה בישראל, והאחרונה התעלמה מהפעילות המדינית נגדה והתרכזה במיצוי ההזדמנות הכלכלית בלבד. אך בשנתיים האחרונות חל שינוי: סין החריפה את התבטאויותיה בנושא הישראלי-פלסטיני, ונראה שישראל שינתה את מדיניותה, שכללה התעלמות מדפוס הצבעותיה הבעייתיות של סין נגדה באו"ם, והצטרפה לביקורת בזירה הבינלאומית על יחס סין למיעוט האויגורי. כמו כן, ישראל החלה להפעיל מנגנוני בקרה על פעילות כלכלית זרה כדי שישעשעו מספר מדינות בהן נהוגה כלכלה חופשית.

למרות ההתפקחות הישראלית מהציפיות מסין במישור המדיני, יש לזכור שמדובר באחת הכלכלות הגדולות בעולם ולישראל אין אינטרס להתנתק ממנה. אמנם, התחרות המתעצמת בין ארצות-הברית לסין החריפה את הדילמה הישראלית בשל הלחץ שווינגטון מפעילה על בעלות בריתה לצמצם את יחסיה עם סין בכל הקשור לטכנולוגיה חדשנית. אך גם במציאות החדשה הזו, שבה לחשיבות התמיכה האסטרטגית של ארצות-הברית יש משקל גובר על השיקולים המדיניים והבטחוניים של ישראל, ולסין יש אינטרס כלכלי ומדיני להרחיב את קשריה עם מדינות המפרץ, לשתי המדינות יש מרחב גדול שבו ניתן להרחיב את שיתוף הפעולה. לא כל תחומי החדשנות משיקים לתחרות בין ארצות-הברית ובעלות בריתה לבין סין. הממשל האמריקאי עצמו טורח להבהיר כי הוא מבקש את שיתוף הפעולה של סין בתחומים המשפיעים על עתיד האנושות כמו השפעות האקלים וזיהום האוויר, ביטחון מזון ואספקתו, מצב התברואה העולמי ועוד. אלו הם תחומים שבהם יש לסין וישראל יכולות מחקר, פיתוח ויצור. יחסי סין-ישראל עלו במהלך ביקוריהם בישראל של שר החוץ, ראש ה-CIA ויועץ הנשיא לביטחון לאומי האמריקאים, והממשלה החדשה בישראל מתבקשת לדון בהיבטים השונים של סוגיה זו. סין היא פוטנציאל כלכלי לכל כלכלה מפותחת ומבוססת חדשנות, כמו הכלכלה הישראלית. לשתי המדינות יש עניין בפיתוח היחסים הכלכליים ביניהן, תוך ניסיון לייצר כללי משחק מעודכנים,

המתאימים לעידן של תחרות בין המעצמות. על ישראל לפעול לגיבוש שיתופי פעולה כלכליים שלא פוגעים בקשרי ישראל-ארצות הברית, ובמקביל, להמשיך ולשמור על חופש ביטוי מדיני, המגיב עניינית לפעולותיה המדיניות של סין נגד ישראל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט